

ΝΑΥΠΛΙΑΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΠΟΥΛΟΜΑΤΗ ΕΝ ΕΤΕΙ 1509
ΚΑΙ Ο ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΣΟΥΛΙΑΡΔΟΣ

Ἐν Τόμῳ Γ' σ. 493 ὑπεσχέθη τὴν ἔκδοσιν ἀξιολόγου συμβολαίου τοῦ ἔτους 1509 μεταξύ τοῦ Ναυπλιέως Κανάκη Πουλομάτη καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μπέλλας (Bella), γραφέντος κατὰ παράκλησιν τῶν συμβαλλομένων ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ βιβλιογράφου Μιχαὴλ Σουλιάρδου τοῦ ὅτε μὲν Ναυπλιέως, ὅτε δὲ Ἀργείου λεγομένου. Περιλαμβάνεται δὲ τὸ συμβόλαιον τοῦτο ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Α 63 sur., φ. 111⁶, κώδικι τῆς ἐν Μεδιολάνῳ Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης, καὶ ἔχει ὧδε¹:

+ ἀφ' Ὀκτωβρίῳ κβ' ἐν Ναυπλίῳ (ναυ^{πλ}) ἡμέρα Κυριακῆ ὥρα θ' ἐν οἰκίᾳ κῦρ Μανουὴλ τοῦ Πουλλομάτη παρόντες οἱ ἐνδοθεν καὶ κάτω γεγραμμένοι ἦγουν τὰ δύο μέρη καὶ οἱ ἀξιόπιστοι μάρτυρες παρακληθέντες ὑπὸ τῶν αὐτῶν μερῶν ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος διὰ μακροῦ χρόνου καὶ καιροῦ ἔχοντα διένεξιν 5 καὶ ὄχλησες οὐκ ὀλίγες καὶ κρίσεις καὶ ζητήσεις πολλὰς ἐνώπιον τῆς αὐθεντίας τὰ δύο ἀδέλφια ὃ τε κῦρ Κανάκης ὃ υἱὸς τοῦ ποτὲ κῦρ Ἀνδρέα (ἀν^{δρ}) Πουλομάτη καὶ ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ κυρὰ Μπέλα τοῦ ἄνωθεν εἰρημένου ποτὲ κῦρ Ἀνδρέα (ἀν^{δρ}) Πουλομάτη διὰ τὸ προικίον αὐτῆς ὡς καθὼς διαλαμβάνει εἰς τὸ προικοσύμφωνον αὐτῆς 10 ὡς φαίνεται εἰς τὸ προτζέσον εἰς τὴν καντζελαρίαν τοῦ Ἀναυπλίου (ἀναυ^{πλ}) διὰ μίαν πόλιτζαν ὅπερ γράφει εἰς εἰ τι ἐπαράλαβεν ἢ

¹ Ἐν τῷ κώδικι λείπει ἡ ὑπογεγραμμένη, τὰ δὲ κύρια ὀνόματα δὲν εἶνε γεγραμμένα διὰ κεφαλαίων γραμμάτων οὔτε ἄνευ σφαλμάτων ἰλάχιστα δὲ χωρὶα τοῦ ἐγγράφου προεξιδόθησαν ὑπὸ *Martini Bassi* Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Ambrosianae Τόμ. Α' σ. 13.

ἄνωθεν κυρὰ Μπέλα δια τὴν προίκα τῆς ἀπὸ τὸν ἄνωθεν αὐτῆς ἀδελ-
 φὸν κῦρ Κανάκη (κανά^κ)· αὐτὴ καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς κῦρ Σταμάτης
 Κεραμάς· καὶ αὐτὴ ὁμολογεῖ ἰκουσίως μὴ παρά τινος βιαζομένη τὸ
 οἰονοῦ (=οἰονοῦν)^κ· ὅτι ἐπειρεν· ἔλαβεν εἰς τὰς αὐτῆς χεῖρας καὶ
 5 ἐπαρίλαβεν ἀπὸ τὸν αὐτῆς ἀδελφὸν τὸν εἰρημένον κῦρ Κανάκη (κα-
 νά^κ) τὴν αὐτῆς προίκαν σῶαν καὶ ἀκαίρεαν ὡς κληρονόμος καὶ δια-
 φέτωρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἐνεκεν τούτου διὰ νὰ λήψουν τὰ ἄνωθεν
 ἀμφίδουλα· ὄρισεν ὁ αὐθεντής μισερ Τομένεγο Μαλεπιέρ ἐν ὑστέροις
 πάντων ἐμὲ τὸν αὐτῶν ἀδελφὸν Μανόλη (μανο^λ) τὸν Πουλομάτη
 10 (πουλομα^τ) νὰ ὑπάγω θεοῦ θέλοντος· καὶ με τὴν εὐχὴν τῶν γο-
 νέων μας νὰ τοὺς συμβιθάσω ἐκόντας καὶ βουλομένους αὐτούς· ἤγουν
 τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν κυρα Μπέλαν καὶ τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν κῦρ Κανάκη
 (κανά^κ)· δια νὰ μὴν ποτὲ τῷ καιρῷ· οὔτε νῦν· παραπονείται ἡ
 ἀδελφὴ μας οὔτε ὁ ἀδελφός μας ὁ εἰρημένος κῦρ Κανάκης (κανά^κ)
 15 εἰς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα καὶ ἐνεστῶτα (ἐνε^{στ}) καμίαν παρεπόνεσιν·
 ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἔχουν ἀγάπην εἰρήνην· εὐσπλαγχνίαν ὡς ὀρίζει ὁ
 θεός καὶ ἡ φύσις τῶν ἀδελφῶν ἀπάντων· καὶ λοιπὸν αὐτούς θέλοντας
 καὶ ἀγαπῶντας· ἰσυμβιθασα νὰ δώσει ὁ ἀδελφός μου ὁ ἄνωθεν κῦρ
 Κανάκης (κανάκ^κ) τῆς ἀδελφῆς μας τῆς κυρὰ Μπέλας διὰ εὐχαρι-
 20 στείαν καὶ τελείαν ἀγάπην καὶ συμπλήρωσιν ὑπέρκυρα (Ἰ^{κρ}) ρλ
 ἤγουν ρλ· τὰ μὲν ρ^κ, εἰς ροῦχα ἀξιαζόμενα· τὰ δὲ τριάκοντα εἰς
 στάμενα μετριτὰ καλὴν μονέδα· εἴ τι σύρνεται εἰς τὸν κόσμον· ἀπὸ τὴν
 σήμερον ἡμέραν εἰς τέρμενον τοῦ ἐρχομένου χρόνου καὶ καιροῦ· μετὰ ἡ,
 ἤγουν ὀκτώ ἀπὸ τὴν σήμερον ἢ ἔστι κῆ^κ τοῦ Ὀκτομβρίου· καὶ διὰ μαρτυ-
 25 ρίαν τῶν ἄνωθεν καὶ ἐκείσε εὐρεθέντων, καὶ παρακληθέντων ἀξιοτίμων
 μαρτύρων, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο παρακληθέντων ὑπὸ τῶν δύο μερῶν, τοῦ τε
 κῦρ Θεοδώρου (θεο^{δρ}) Συληπιγγη τοῦ (τ^κ) πρωτόγερου (πρωτογε^ρ)
 τῆς ἰκλαμπροτάτης αὐθεντίας (αὐθεν^τ) καὶ κῦρ Δημήτρι (δημ^τ)
 τοῦ Καλαυροῦ.

Καγὼ Μιχαὴλ Σουλιάρδος παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν δύο μερῶν τῶν ἔνωθιν· τοῦ τε κύρ Κανάκη (κάννα^{*}) καὶ τῆς κυρα Μπέλας τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς ἔγραψα καὶ ὑπεσφλησάμην.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶνε ἀξιολογώτατον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις καὶ ἰκανὰ δύναται νὰ διαφωτίσῃ περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ βενετοκρατουμένῃ Ναυπλίᾳ, παραβαλλόμενον μάλιστα πρὸς τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθὲν ἔγγραφον τοῦ Πέτρου Ἰατροῦ¹ καὶ τὸ ἐν ἔτει 1443 ἐπισημείωμα τοῦ Μιχαὴλ Μανδρίνου γραμματικοῦ κάμαρας καὶ κούρτης Ναυπλίου ἐπὶ τοῦ ἀντιγράφου παλαιοῦ προιβιλεγίου τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν Νερίου Α' Ἀτζαϊώλη².

Καὶ δὴ ἐν Ναυπλίᾳ ἐδικαιοδοτεῖ, καθ' ἃ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις βενετικαῖς ἀποικίαις, ὁ ἀντιπροσωπεύων τὴν αὐθεντείαν τῆς Βενετίας. Ἀντεπροσωπεύετο δὲ τὸ πρῶτον αὕτη ὑπὸ δύο βαϊκτόρων, εἶτα δὲ, τῷ 1519 μεταρρυθμισθέντος τοῦ συστήματος, ἐστέλλετο εἰς καὶ μόνος, καλούμενος βάϊλος καὶ καπετᾶνος³. Ἄλλ' ὁμως ἤδη τῷ 1509 κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφον βλέπομεν ἓνα αὐθέντην, τὸν Δομίνικον Μαλιπιέρον. Εἶχε δὲ τὸ δικαστήριον (*camara e corte*. κάμαρα καὶ κούρτη) γραμματικόν, οἷον γινώσκομεν τῷ 1443 τὸν Μιχαὴλ Μανδρίνον⁴. Ἄλλ' ἐν τοῖς καταστατικοῖς γράμμασι τῆς Ναυπλίας τῷ 1516 ἀνημονεύονται *tres judices curiae minoris et totidem justi-*

¹ Τῆς ἐμῆς μεταφράσεως Ἱστορίας τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ὑπὸ Γρηγοροβίου Τόμ. Β' σ. 737 κ. εἰ.

² *Buchon* Nouvelles recherches historiques Τόμ. Β' σ. 220 κ. εἰ. — Γρηγοροβίου μετάφρ. ἐνθ' ἀν. σ. 742.

³ *William Miller* The Latins in the Levant σ. 50: ὁ βαϊκτός εἶνε ἡ σύμπτωσις πρὸς τὸ ἔγγραφον τοῦ Πέτρου Ἰατροῦ τοῦ ἔτους 1357, ἐν ᾧ ἡ ὀριστικὴ ἐγκατάστασις τῆς Βενετίας ἐν Ναυπλίᾳ ἐγένετο τῷ 1396. Ἐν δὲ τῷ ἐπισημείωματι τοῦ Μανδρίνου γίνεται μνηστὴ ὀρισμοῦ τοῦ πανευγενέστατου καὶ παννδοξοτάτου ἡμῶν αὐθέντου κισρ Τζουάνε Λαουρδάνου (*Loredano*) κισρ καὶ ποδαστάτου καὶ καπετᾶνου Ναυπλίου. Ἴδε τὴν ἐμῶν μετάφρασιν ἐνθ' ἀν. σ. 742.

⁴ Ἐπισημείωμα Μανδρίνου ἐν ἐμῇ μεταφράσει Γρηγοροβίου ἐνθ' ἀν. σ. 742.

ciarii¹, οἵτινες καὶ ἐξεδικάζον τὰς μέχρις ἑκατὸν ὑπερπύρων δίκας². Ὑπῆρχον ἄρα τότε δύο δικαστήρια, ἡ corte minore καὶ ἡ corte grande, καθ' ἃ ἐν Μεθώνη, ἴσως δὲ καὶ ἐν Ναυπλίᾳ, καθ' ἃ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, τὸ κατώτερον δικαστήριον συνέκειτο ἐξ ἐπιτοπίων ἀνδρῶν³. Τὴν δὲ τοιαύτην ὑπαρξίν δύο δικαστηρίων εἶνε ἀμφίβολον ἂν δυνάμεθα νάναβιδάσωμεν ἤδη μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἐπειδὴ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Μανδρίνος δὲν θὰ ἐλέγετο γενικῶς γραμματικὸς τῆς κάμαρας καὶ κούρτης, ἀλλὰ καὶ θὰ ὠρίζετο εἰδικώτερον ἢ κούρτη, ἧς ἦτο γραμματεὺς. Αἱ δὲ δημοπρασίαι ἐτελοῦντο ἐν Ναυπλίᾳ διὰ τοῦ πλατζιαρίου (riazzario) κατὰ τὰς διατυπώσεις ἃς διέσωσεν ἡμῖν τὸ ἔγγραφο τοῦ Πέτρου Ἰατροῦ⁴. Ἐν δὲ περιπτώσει διαιτησίας ἐν ἀμφισβητουμένῃ ὑποθέσει ὁ διαιτητής, ἂν δυνάμεθα νά κρίνωμεν ἐκ τοῦ περὶ τοῦ οἴκου Πουλομάτη ἀνωτέρω ἐκδοθέντος ἐγγράφου, διωρίζετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βενετοῦ βαίλου⁵. τὰ δὲ συμβόλαια ἐσφραζοντο διὰ τῶν σφραγίδων τῶν μαρτύρων. Καὶ βλέπομεν μὲν μνημονευομένας μόνον βούλλας... κρεμασμένας⁶, ἀλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν αἱ σφραγίδες ἀπλῶς ἐπετυποῦντο. Ἐσφραγίζοντο δ' αἱ νομικαὶ πράξεις καὶ διὰ τῆς σφραγίδος τῶν οἰκείων ἀρχῶν⁷. Ἐφέσεις δὲ τῶν ἀποφάσεων τῆς κούρτης τῆς αὐθεντείας τοῦ Ναυπλίου χάριν εὐκολίας τῶν ὑπηκόων τῆς βενετικῆς πολιτείας δὲν ὑπεβάλλοντο εἰς αὐτὴν τὴν μακρινὴν Βενετίαν, ἀλλ' εἰς τὸν δοῦκα τῆς Κρήτης⁸.

Τὰ δὲ πρωτόγραφα τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ πάντα

¹ 240α Μνημεῖα ἑλληνικῆς ἱστορίας Τόμ. Γ' σ. 200.

² Αὐτόθι σ. 215, 8.

³ Ἄντ. Μομφερράτου Μεθώνη καὶ Κορώνη ἐν Μηνιαίῳ παραρτήματι Ἀθηνῶν ἀρ. 2 (Δεκέμβριος 1907) σ. 19.

⁴ Ἐπισημείωμα Μανδρίνου Ἰνθ' ἀν. σ. 738 κ. ε.

⁵ Ἰδε ἀνωτέρω σ. 274, 8.

⁶ Ἐπισημείωμα Μανδρίνου Ἰνθ' ἀν. σ. 739.

⁷ Αὐτόθι σ. 739.

⁸ William Miller The Latins in the Levant σ. 501.

τὰ δικόγραφα κατετίθεντο εἰς τὴν *καντζελλαρίαν*¹, ἤτοι βεβαίως ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ προμνησθέντος γραμματικοῦ κάμαρας καὶ κούρτης Ναυπλίου. Ἄλλὰ ποῦ κατετίθεντο αἱ συμβολαιογραφικαὶ πράξεις καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ συμφωνίαι, οἷος καὶ ὁ ἀνωτέρω ἐκδοθεὶς *συμβιβασμός*; Ὑπῆρχεν ἴδιος *ταβουλλάριος* ἢ *νοτάριος* ἢ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐπέτχεν ὁ γραμματικὸς τῆς κούρτης; Τα γνωστὰ μοι ἔγγραφα δὲν ἀρκοῦσι πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, οὐδὲ φαίνεται ἀρκοῦν πρὸς τοῦτο τὸ ἀνωτέρω ἐκδοθέν. Κάτωθεν αὐτοῦ βλέπομεν τὸν Μιχαὴλ Σουλιάρδον λέγοντα καὶ *ὑπεσφαλησάμην*. Ἄλλὰ τί ἐννοεῖ διὰ τῆς λέξεως ταύτης; ἀπλῆν ὑπογραφὴν, ἣν ἔβηκεν ἀπλῶς ὡς *γράψας* τὸ σφραγῖδα ἢ τὴν ἰδίαν ἐκείνην μονοκονδυλίαν τῶν νοταρίων τὴν λεγομένην *signum*; Τοῦτο θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, ἂν εἴχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ πρωτόγραφον τοῦ ἐγγράφου· ἀλλὰ νῦν πρόκειται εἰς ἡμᾶς μόνον ἀντίγραφον, ἐξ οὗ λείπουσιν οἰαιδήποτε ὑπογραφαὶ ἢ καὶ σφραγίδες τοῦ τε Σουλιάρδου καὶ τῶν ἐν τέλει τοῦ ἐγγράφου σημειουμένων μαρτύρων, τὸν δὲ Σουλιάρδον γινώσκομεν ὅπωςδῆποτε μέχρι τοῦδε, καθ' ἃ θέλομεν ἴδει κατωτέρω, μόνον ὡς βιβλιογράφον, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς νοτάριον.

Ἄξια δὲ προσοχῆς εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ ἐγγράφου, οὐσα ἐν πολλοῖς ἐπιμελεστέρα τῆς τῶν ἄλλων ὁμοίας φύσεως ἐγγράφων καὶ διασώζουσα ὄρους καὶ ἐκφράσεις, ὧν τινες βεβαίως εἶνε κατὰ παράδοσιν παρελημμένα ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας νοταριακῆς γλώσσης τῶν βυζαντιακῶν χρόνων. Ἄλλὰ δὲν λείπουν καὶ ἀπ' αὐτοῦ λέξεις ἰταλικαί, *καντζελλαρία* (*cancellaria*), *πόλιτσα* (*polizza*), *προτζέσον* (*processu*), *διαφέτωρ* (ἤτοι *δεφένσωρ* *defensore*), *μονέδα* (*moneta*), *τέρμενον* (*termino*).

Σημειωτέα δὲ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σημείου τοῦ δηλοῦντος τὰ *ὑπέρπυρα* *||*^{πρ} διαφέροντος παλαιογραφικῶς τοῦ συνήθους *||* *δπερ*

¹ ἴδε ἀνωτέρω σ. 273, 11.

καὶ νομίσματα δηλοῖ. Καὶ γίνεται μὲν χρήσις τῆς λέξεως ὑπέρ-
 πυρα, ἐξ ἀναμνήσεως τοῦ ὀνόματος τῶν βυζαντιακῶν χρόνων,
 ὡς νομισματικῆς μονάδος, καθ' ἣ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς φρά-
 σεως τὰ δὲ τριάκοντα εἰς σιάμενα μετροῦν καλὴν μονέδα εἶ τι
 σύρνεται εἰς τὸν κόσμον, εἴτε περὶ ἄλλων χρυσῶν νομισμάτων
 πρόκειται, εἴτε καὶ περὶ κερμάτων. Ἄλλὰ δὲν εἶνε καὶ ἀπίθα-
 νον, καίτοι ἤδη εἶχεν ἀπὸ τινων δεκαετηρίδων καταλυθῆ ὑπὸ
 τῶν Τούρκων τὸ δεσποτᾶτον τῆς Πελοποννήσου, νὰ ἐξηκολού-
 θουν καὶ αὐτόχρημα βυζαντιακὰ ὑπέρπυρα κυκλοφοροῦντα ἐν
 τῇ βενετοκρατούμενῃ Ναυπλίᾳ, ἴσως δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τουρ-
 κοκρατούμενῃ λοιπῇ Πελοποννήσῳ. Φαίνεται δὲ τοῦτο ὑποστη-
 ριζώμενον καὶ ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν τοῖς καταστατικοῖς
 γράμμασι (Capitula) τοῖς τότε χορηγηθείσιν ὑπὸ τῆς Βενετίας εἰς
 τοὺς Ναυπλιεῖς οὐ μόνον εὐρίσκομεν καὶ ἀρχομένου τοῦ δεκά-
 του ἔκτου αἰῶνος μέχρις αὐτοῦ τοῦ 1522 μνημονευόμενα ὑπέρ-
 πυρα¹, ἀλλὰ καὶ τὴν μνεῖαν τοῦ νομίσματος τούτου γινομένην
 ἐν ἐγγράφοις, ἐν οἷς ἄλλως γίνεται λόγος περὶ δουκᾶτων, οἰονεὶ
 διαστελλομένων ἀπὸ τῶν ὑπερπύρων. Ἄν δὲ ἡ γνώμη ἡμῶν
 περὶ διατηρήσεως καὶ τῶν ὑπερπύρων ἀληθεύῃ, τότε ἔπεκρά-
 τει ἐν Πελοποννήσῳ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἔκτο
 αἰῶνος καὶ μέχρι τῆς παντελοῦς ὑποταγῆς τῆς ὅλης χερσονή-
 σου εἰς τοὺς Τούρκους ἡ αὐτὴ ἐκείνη νομισματικὴ ποικιλία.
 ἦν μαρτυρεῖ ὁ Γεμιστός περὶ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος,
 ἡ αὐτὴ σύγχυσις, ἦν βλέπομεν κατὰ τὰ τελεῖα τοῦ δεκάτου
 ἐβδόμου ἐκ τῶν ἐκθέσεων τῶν Βενετῶν, ἡ αὐτὴ πολυμιξία
 τῶν νομισμάτων, ἧτις ὑπῆρχεν ἐν τῇ τουρκοκρατούμενῃ Ἑλ-
 λάδι καὶ κατ' αὐτὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως πρὸ τῆς
 ἐκκοπῆς τῶν νομισμάτων τοῦ Κυβερνήτου². Πράγματι δ'

¹ Σάθα Μνημεια ἑλληνικῆς ἱστορίας τόμ. Ε' σ. 201, 2. 212, 40, 42, 215, 8, 20.
 216, 4. 220, 30 καὶ ἀλλαγῶν.

² Ἴδε Νέου Ἑλληνομνημῶνος Τόμ. Γ' σ. 40 κ. ἑ.

³ Ἴδε Ἀρχαία τῆς ἑλληνικῆς καλλιγενεσίας. Ἐν Ἀθήναις 1862. Τόμ. Β' σελ. 54

ἐνεκα τῆς τοιαύτης πολυμιξίας καὶ οὐκ ἀσυνήθους κιβδηλείας¹ τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ εὑρισκομένων νομισμάτων (εἴ τι σύρνεται εἰς τὸν κόσμον) ὀρίζεται, ὅπως τὰ εἰς μετρητὰ καταβληθησόμενα ὑπὸ τοῦ Κανάκη Πουλομάτη εἰς τὴν ἀδελφὴν Μπέλλαν Κεραμαῖ τριάκοντα ὑπέρπυρα δοθῶσιν εἰς καλὴν μονέδα.

Ἄξια δὲ πολλοῦ λόγου εἶνε ἢ ἐν τῷ ἀνωτέρω ἐκδοθέντι ἔγγραφῳ μνηεῖα πρωτόγερου. Καὶ προστίθενται μὲν εἰς τὴν προσηγορίαν ταύτην αἱ λέξεις τῆς ἐκλαμπροτάτης ἀθθεντίας, ἀλλ' ἂ τὴν ἀρχὴν ταύτην περιβαλλόμενος Θεόδωρος Σουλῆπιγγης ἦτο προφανῶς Ἕλληνας καὶ οὐχὶ Βενετός. Ἦτο δὲ οὗτος προφανῶς μέλος τοῦ συμβουλίου ἐπιχωρίων εὐπατριδῶν παρεξευγμένων εἰς τὰς βενετικὰς ἀρχὰς ἢ καὶ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τούτου. Εἶπερ ποτὲ δ' ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἐνισχύθησαν οἱ ἐπιχώριοι ἐν Ναυπλίῳ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ξιῶσιν ὁσημέραι μείζονα συμμετοχὴν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως². Ἀλλὰ καὶ ὁ ἕτερος μάρτυς Δημήτριος Καλαυρὸς ἀνῆκεν εἰς ἐπιφανῆ οἶκον τῆς Ναυπλίας, ὦν υἱὸς ἢ ἄλλως συγγενῆς τοῦ ἄλλοθεν γνωστοῦ Γιαννούλη Καλαυροῦ, ὅστις τῷ 1501 ὑπῆρξεν ὁ ἕτερος τῶν εἰς τὴν Βενετίαν ἀποσταλέντων ἀντιπροσώπων τῶν Ναυπλιέων, ζητούντων τὴν ἐπικύρωσιν διαφόρων ἀξιώσεων παρὰ τῆς κυριάρχου³.

Τέλος δὲ τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφον πλουτίζει τὰς ἡμετέρας γνώσεις περὶ Μιχαὴλ Σουλιάρδου. Οὗτος ἔλεγεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς βιβλιογραφικοῖς σημειώσεσιν ὅτε μὲν Ναυπλιεὺς⁴, ὅτε δὲ

κ. ἰ. Πρὸλ. Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ νομίσματα καὶ τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς νέας Ἑλλάδος ἐν τοῖς ἑμαῖς Μικταῖς σελίσσιν σ. 655.

¹ Ἴδε περὶ τῶν κατὰ τῆς κιβδηλείας ἐν Πελοποννήσῳ τελευτώντος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἀσύστητῶν διατάξεων τῶν Βενετῶν Ἄνε. Μομφερράτου Μεδῶνη καὶ Κορώνη ἐν Μηνιαίῳ παραρτήματι Ἀθηνῶν ἀρ. 2 (Δεκέμβριος 1907) σ. 31.

² *William Miller* ἰνδ' ἀν. σ. 501.

³ *Σάθα* Μνημεία ἑλληνικῆς ἱστορίας Τόμ. Ε' σ. 194.

⁴ Οὕτως ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 3048, περιέχοντι Ὁμιλίαν Θεοδώρου Δούκα τοῦ Λασκαρίου καὶ γεγραμμένην τῷ 1486, ὁ Σουλιάρδος σημειοῦται ἐν φ. 985 ὑπάρχῳ τοιαυτοῦν ἐκ χώρας τῶν Ναυπλιέων. Ἴδε *Ottome Les manuscrits grecs datés*

Ἄργειον¹, ἐνίοτε δὲ καὶ Λάκωνα² ἢ Σπαρτιάτην³. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1477 μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1484 βλέπομεν αὐτὸν ἐν Κυδωνίᾳ (Χανίοις) τῆς Κρήτης⁴, εἰς ἣν μετέβη μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων

ἐν *Revue des bibliothèques* Τόμ. Β' (1892) σ. 26. Ἐν δὲ τῷ κατὰ τὸ 1489 γραφέντι Παρισίῳ 2411 φ. 95 ἀναγινώσκωμεν τὰς διὰ χειρὸς ἐμοῦ Μιχαὴλ Σουλιάρδου ἐκ Ναυπλίων χάρας. Αὐτοῖς σ. 28. Ναυπλία δὲ βλέπομεν αὐτὸν λεγόμενον καὶ ἐν τῷ Μαδριτανῷ LXXX (*Iriarte* σ. 294) καὶ τῷ Μυτιναίῳ (Modena) Ἀριστοφ. κώδικι 40 (*Puntoni* ἐν *Studi italiani di filologia classica* Τόμ. Δ' σ. 406. Αὐτοῖς γραφεται ἐκ Ναυπλῶν Ἄργεος, ὅπερ σημαίνει Ναυπλίου καὶ ὄχι Ναύπλου, ὡς ὁμοία βραχυγραφία τῆς λέξεως ἐν τῷ Ἀμβροσιακῷ κώδικι I 49 sup. ἀναλύθη κατὰ *Marini - Bassi* *Catalogus codicum graecorum bibliothecae Ambrosianae* Τόμ. Α' σ. 555 κ. ἑ. οὕτω παραληφθεῖσα καὶ ἐν τῷ ἀρτιφανεί βιβλίῳ *Marie Vogel-Victor Gardthausen* *Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance*. Ἐν Λειψίᾳ. 1903 σ. 318 σημ. 5.

¹ Ἄργεος λέγεται ἐν τοῖς Μυτιναίοις Ἀριστοφίσι κώδικεσιν 76,85 καὶ 131. Ἴδε *Puntoni* ἐνθ' ἀν. σ. 436, 443, 469. Πρὸς *Allen* *Notes on greek Mss in Italy*. Ἐν Λονδίῳ. 1890 σ. 11, 14.

² Ἐν τῷ κώδικι 27 τῆς ἐν Οὐψάλῃ Δημοσίας βιβλιοθήκης, γραφέντι ἐν Βουωνίᾳ κατ' ἄγνωστον ἔτος, ἀναγινώσκωμεν Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος Μιχαήλου Ἀργείου Λακωνίου. Ἐκ τούτων δ' ὁρμώμενος ἔταξα ἄλλοτε τὸν Μιχαὴλ Ἀργεῖον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους βιβλιογράφους, νομίσας διάφορον τοῦ Μιχαήλ Σουλιάρδου. Ἴδε Νέον Ἑλληνομνήμων Τόμ. Δ' σ. 492. Ἀλλὰ δὴν εἶχον, φαίνεται, δίκαιον. Ἐν τῷ κώδ. 76 (II C 9) τῆς ἐν Μοδένῃ βιβλιοθήκης φέρεται ἐπ' Ἰσῆς τὸ σημεῖωμα Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος Μιχαήλου Ἀργείου. Ἴδε *Puntoni* ἐνθ' ἀν. σ. 436. Ὅτι δὲ Μιχαὴλ Ἀργεῖος καὶ Μιχαὴλ Σουλιάρδος εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτός, διδάσκει τὸ σημεῖωμα τοῦ κώδικος 131 (III D 12) τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης. *Κεῖρ Μιχαὴλ Ἀργείου Σουλιάρδου*. Ἴδε *Puntoni* ἐνθ' ἀν. σ. 469. Διὸ ὀρθῶς ποιούσα ἡ *Marie Vogel* ἐνθ' ἀν. σ. 318-20 συνείμειν ἐκὶ τὸ αὐτὸ τοὺς κώδικας τοὺς γραφέντας ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ Σουλιάρδου καὶ τοῦ Μιχαήλ Ἀργείου. Ἐνταῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἀπορία, ἣν ἐξέφρασα ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι ἐνθ' ἀν., πῶς, ἐν ᾧ ὁ Μιχαὴλ Ἀργεῖος τοῦ νῦν ἐν Οὐψάλῃ κώδικος λέγει, ὅτι ἐξέγραψεν ἑκατὸν πενήκοντα βίβλους, εἰς ἡμᾶς εἶνε ἄγνωστοι ἄλλοι ἢ αὐτοῦ γραφέντες κώδικες. Πράγματι κώδικας μὲν φέροντας τὸ ὄνομα Μιχαήλ Ἀργείου ἐγὼ μόνον τοὺς δύο ἀνωτέρω σημειωθέντας γινώσκω, ἴσως δὲ ὑπάρχουσι καὶ τινες ἄλλοι ὀλίγοι. πλείστα δὲ ὅσοι εἶνε οἱ σημειούμενοι ὡς γραφέντες ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ Σουλιάρδου. Οὕτως ἡ *Marie Vogel* ἡ ταῦτίσασα τοὺς δύο ἄνδρας ἠδυνήθη νὰ καταλέξη ἐνθ' ἀν. σ. 318 κ. ἑ. πενήκοντα ἐν ὅλῳ, πιθανῶς δὲ διέλαθον αὐτὴν καὶ ἄλλοι. Περὶστροφος δ' ὁμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεξήγητος φαίνεται μοι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἄλλως Ἀργείου καὶ Ναυπλιῶς λεγομένου ἀνδρός καὶ ὡς Λάκωνος.

³ Ἐκ τίνος κώδικος ἡ *Marie Vogel* ἐνθ' ἀν. σ. 318 σημ. 5 παρέλαβεν ὡς ἰθνηκὸν τοῦ Μιχαήλ Σουλιάρδου τὸ Σπαρτιάτης δὲν σημειώνει.

⁴ Ἴδε Νέον Ἑλληνομνήμων Τόμ. Β' σ. 29 κ. ἑ. Ἐν Κυδωνίᾳ εὑρισκето τῷ

κατάλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου. Ἐκ δὲ Κρήτης φαίνεται ἐπιστρέψας ἔπειτα εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου εὐρίσκομεν αὐτὸν ἐν Ντυπλίῳ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1485¹. Ἐκεῖθεν δ' ἀπαίρει εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου ἔγραψε

1477 κατὰ τὸν Παρισιακὸν κώδικα 2981, τῷ 1481 κατὰ τὸν ἐν τῷ Βατικανῷ Ὀκτωβριανὸν 203 καὶ τὸν Ἀμβροσιακὸν C 24 sup., τῷ δὲ 1484 κατὰ τὸν Παρισιακὸν 2097. Ἴδε τοὺς οἰκείους καταλόγους καὶ *Marie Vogel* ἰθ' ἀν. σ. 318.

¹ Ἐν φ. 4766 τοῦ Ἀμβροσιακοῦ κώδικος Q 14 sup. ἀναγνώσθησαν τάδε: *ἔϑλε*^ο (οὐχὶ *ἔϑλεσσε*) ἰθ' δ' ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ἰβ' ἡμέρα Σαββάτου ὠρα θη... ἐκινήθη καὶ ἐτελειώθη θεοῦ χάριτι ἐν τῇ χώρᾳ Ναυπλου Παλαμίδους· διὰ χειρὸς ἰμοῦ Μιχαήλ Σουλιάρδου. Ἴδε *Martini-Bassi* ἰθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 753. Πρὸς *Marie Vogel* ἰθ' ἀν. σ. 318. Καὶ ὅτι μὲν ἀντὶ Ναυπλου ἀναγνωστίον Ναυπλίου ἐλέχθη ἤδη ἀνωτέρω ἐν σ. 18 σημ. Ἄξιον δὲ προσοχῆς εἶναι, ὅτι εἰς μὲν τὸν Νοέμβριον 6995 πράγματι ἀντιστοιχεῖ τὸ ἔτος 1486, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὔτε ἡ ἰνδικτιῶν δ' εὐδοῦται οὔτε ἡ 12 Νοεμβρίου συμπίπτει πρὸς Σάββατον. Μόνον δ' ἔτος καθ' ὃ ἔχομεν πράγματι τετάρτην ἰνδικτιῶνα καὶ ἅμα Σάββατον 12 Νοεμβρίου εἶναι τὸ *ἔϑλεδ'*. Ἀλλὰ, καὶ οὕτως ἱκανοθυομένου τοῦ ἔτους, προβάλλει νέα δυσχέρεια. Δὲν φαίνεται δηλαδὴ εὐκόλως νὰ εὐρίσκατο ὁ Σουλιάρδος τὴν μὲν 12 Νοεμβρίου 1485 ἐν Ναυπλίῳ, τὸν δὲ Ἰανουάριον κατ' ἀγνωστον τοῦ μηνὸς τούτου ἡμέραν ἐν Φλωρεντίᾳ, καθ' ἃ αὐτὸς ἐσημείωσεν ἐν φ. 147α τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος 1412, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποτοπάζομεν, ὅτι τὸν κώδικα τοῦτον μέχρις ὀλίγων φύλλων πρὸ τοῦ ἐν ᾧ τὸ σημεῖωμα εἶχε γράψει πρότερον ἐν Ναυπλίῳ, συμπαραλαβὼν δ' αὐτὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς γραφῆς ἀνέγραψε τὸ σημεῖωμα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν, καὶ ἂν τὰς τελευταίας τοῦ Ἰανουαρίου ἡμέρας ἔγραψεν τοῦτο, μόλις ἤρκει, ἔστω καὶ ἀπὸ τῆς ὑστεραίας τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἐν Ναυπλίῳ γραφέντος κώδικος τῆ 12 Νοεμβρίου 1485 μέχρι τέλους Ἰανουαρίου 1486 εἰς καὶ μόνος μὴν πρὸς ἐπιχείρησιν καὶ αἰσίαν ἐκτέλεισιν τοῦ ἐκ Ναυπλίου εἰς τὴν Ἰταλίαν πλοῦ καὶ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐγκατάστασιν ἐν ἡσυχίᾳ ἐπιτροπώσῃ τὴν γραφὴν κωδίκων. Ἀλλὰ δὲν θά ἦτο ἀπίθανον καὶ ἄλλο τι νὰ ὑποθίσωμεν, ὅτι μὲγα μέρος τοῦ κώδικος ἔγραψεν κατὰ τὸν διάπλου. Ἐχομεν δὲ πράγματι τοιαῦτα παραδείγματα κωδίκων γραφέντων οὕτω. Καὶ δὴ τὸν Παρισιακὸν 2075, περιέχοντα ἔργα Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ ἅτινα ἀντέγραψεν ἐκ τῶν αὐτοσχεδίων αὐτῆ χειρὶ ὁ συγγραφεὺς, ἔγραψεν οὕτως κατὰ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ σημεῖωμα μέσον τῆς νεῶς Φιλίππου Μπενιόου τοῦ Ἀγκωνιτάνου ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου τῷ 1439 κατὰ τὸν ἀπὸ Ἀγκῶνος μέχρι Δυρραχίου πλοῦν ἐντὸς ἑνδεκα καὶ μόνον ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς 11 μέχρι τῆς 22 Μαΐου, καίτοι ὁ κώδιξ μέχρι τοῦ φύλλου ἐν ᾧ σημειοῦνται ταῦτα σύγκειται ἐκ 281 πυκνῶς γεγραμμένων φύλλων. Ἴδε *Omoné Manuscripts grecs datés de la Bibliothèque Nationale* ἐν *Revue des Bibliothèques* Τόμ. Β' (1892) σ. 10. Ἄλλο δὲ παράδειγμα εἶναι τὸ τοῦ Μοναχίου 537, ὃν ἔγραψε τῷ 1446 ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος ἐν τῇ νηὶ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀποπλέων. Ἴδε *Hardt Catalogus codicum manuscriptorum graecorum bibliothecae Regiae bavaricae* Τόμ. Ε' σ. 833.

τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1486 τὸν ὑπ' ἀριθ 1412 Παρισιακὸν κώδικα¹. Διατρίψας δ' ἔτη τινὰ ἐν Ἰταλίᾳ, διέμεινε πλὴν τῆς Φλωρεντίας καὶ ἐν Βονωνίᾳ² κατ' ἄγνωστον ἔτος εἴτε πρὸ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ διατριβῆς εἴτε μετ' αὐτήν. Τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1489 εὐρίσκωμεν αὐτὸν καὶ πάλιν ἐν Ναυπλίῳ, οἰκοῦντα ἐν τῇ Νέᾳ μονῇ³. Ἐπειτα δ' ἐκ τοῦ βενετοκρατουμένου Ναυπλίου μετέβη εἰς τὴν ὁμοίως βενετοκρατουμένην Μεθώνην, ὅπου διέμεινε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1490⁴. Καὶ ποῦ μὲν ἔζη ὁ πολυπλαγκτός ἀνὴρ κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὸ 1490 ἔτη δὲν γινώσκωμεν· τῷ δὲ 1496 εὐρίσκωμεν αὐτὸν καὶ πάλιν ἐν

¹ *Omont* Fac-similés des manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίῳ. 1887 σ. 14 καὶ Π(ν. 38.

² Ἴδε ἀνωτέρω ἐν σ. 280 σημ. 2 τὸ σημεῖωμα τοῦ ὑπ' ἀρ. 27 κώδικος τῆς Οὐφέλης.

³ Κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἀμβροσιακῷ κώδικι Q 14 sup. σημεῖωμα τοῦ Σουλιάρδου

ἔχον οὕτως· ^{ος}ϡϠζ' (οὐχὶ ϡϡϡζ') ἐνδ' ζ' ἐν μηνὶ Ἰαννουαρίου ἐς ἡμέραν Τρίτ(η) ὄρα ζ': Ἰναιον ἐν τῇ μονῇ Νέα ὀνομαζομένη ἐν τῷ κάστρῳ Ναυπλου (γρ. Ναυκλίου). Ἴδε *Martini - Bassi* ἐνδ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 753. Τὸ σημεῖωμα τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ λέξις Τρίτ(η) φαίνεται παρανεγνωσμένη ἀντὶ τῆς ὀρθῶς ἐχούσης Κυριακῆς, δὲν ἔχει σχέσηιν πρὸς τὴν προγενεστέραν ἐν ἔτει 1485 γραφῆν τοῦ κώδικος, περὶ ἧς ἴδε τὰ γραφέντα ἐν σ. 281 σημ. 1, ἀλλ' ἀναφέρεται ἀπλῶς εἰς τὴν ἐν τῇ Νέᾳ μονῇ οἰκίαν τοῦ σημειώσαντος. Τοῦτο σημαίνει τὸ Ἰναιον, ὅπερ μὴ ἰννοήσαντες οἱ ἐκδοταὶ τοῦ μεταλόγου ἔθηκαν μετ' αὐτὸ ἐρωτηματικόν (?), ἐν ᾧ ἡ *Marie Vogel* ἐνδ' ἀν. σ. 318 σ. 9 ἐντελῶς παρέλιπε τὴν λέξιν.

⁴ Ἐν Μεθώνῃ ἔγραψε τῷ 1409 τὸν Παρισιακὸν κώδικα 2411. Ἴδε *Omont* ἐν *Revue des Bibliothèques* Τόμ. Β' (1892) σ. 28. Πρὸς. *Marie Vogel* ἐνδ' ἀν. σ. 319 σημ. 1. Τῷ δὲ 1490 ἔγραψε ὁ Μυτιναῖος α. Τ. 9, 6 (II B 3). Ἴδε Νέον Ἑλληνομνημονα Τόμ. Β' σ. 30. Καὶ τοῦτον δὲ τὸν κώδικα, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν ἀριθ. 40 παρὰ *Puntoni* (*Studi italiani di filologia classica* Τόμ. Δ' σ. 406) χρονολογεῖ ἡ *Marie Vogel* ἐνδ' ἀν. σ. 319 τῷ 1489· ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν ἔτος τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος εἶνε τὸ 1490. Καὶ δὴ φέροι ὁ κώδιξ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ *Puntoni* τὸ σημεῖωμα ἐν ἔτει ϡϡζ' ἐνδ' θ' μηνὸς Ὀκτωβρίου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1984, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ϡϡζ' δὲν ἔχομεν ἰνδικτιῶνα ἐνάτην, ἀλλ' ὀγδόην, ἰνδικτιῶν δὲ θ' συμπίπτει πρὸς τὸ ϡϡθ'. Κατὰ ταῦτα φαίνεται παρανεγνωσμένη ἡ χρονολογία καὶ ὀρθὸν ἔτος τὸ 1490. Θὰ ἦτο δὲ ἀληθῶς καὶ παράδοξον ὁ μὲν ἐκ 204 φύλλων εἰς φύλλων συγκεκριμένος Παρισιακὸς κώδιξ 2411 νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλιάρδου τῇ 17 Ὀκτωβρίου, ὁ δ' ἐκ φύλλων 196 συγκεκριμένος Μυτιναῖος τῇ 20 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους· λίαν δὲ ἀπίθανον θὰ ἦτο καὶ τὸ νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Σουλιάρδος ἔγραψε τοὺς δύο κώδικας συγχρόνως καὶ ἐπεράτωσεν αὐτοὺς τὸν ἕνα ἀμέσως μετὰ τὸν ἄλλον.

Φλωρεντία¹. Ἐκτοτε δὲ δὲν μανθάνομεν τι περὶ αὐτοῦ, ἕως βλέπομεν μετὰ δεκατρία ἔτη τὴν ἐν Ναυπλίῳ τῇ 22 Ὀκτωβρίου 1509 σύνταξιν τοῦ ἀνωτέρω ἐκδοθέντος συμβιβαστικοῦ τοῦ Μανουὴλ Πουλομάτη καὶ τῆς Μπέλλας Κεραμαῶ, οὗ ἐν τέλει τὸ σημείωμα τοῦ Μιχαὴλ Σουλιάρδου. Καὶ δὲν ἐξάγεται μὲν ἐκ τοῦ σημειώματος ἐκείνου, μετ' ἀσφαλείας τοῦλάχιστον, ὅτι ὁ Σουλιάρδος ἦτο καὶ ὁ γραφεὺς τοῦ δλου κώδικος², ἀλλὰ μανθάνομεν οὐχ ἦττον ἐξ αὐτοῦ ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Σουλιάρδος ἐξη ἀκόμη τῷ 1509, καὶ δὴ ἐν Ναυπλίῳ³, εἶτε μετερχόμενος τὸν συμβολαιογράφον εἶτε μὴ κατὰ τὰ λεχθέντ' ἀνωτέρω. Μόνον δὲ δι' ἀκριβοῦς παραβολῆς τοῦ ἐγγράφου τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ τῆς κάτωθεν αὐτοῦ σημειώσεως πρὸς ἄλλοιους κώδικας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σουλιάρδου γραφέντας δύναται νὰ βεβαιωθῇ ἂν ταῦτα ἔχουσι γραφῇ ἐν τῷ κώδικι αὐτῇ χειρὶ αὐτοῦ ὡς σχέδιον ἴσως ἢ ἀντίγραφον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐν χωριστῷ φύλλῳ συνταχθέντος καὶ εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους παραδοθέντος ἢ ἐν τῇ *καντζελλαρία* κατατεθέντος πρωτοτύπου ἐγγράφου ἢ ἂν εἶνε ἀντίγραφον ἐξ αὐτοῦ γενόμενον ὑπὸ ἄλλης χειρός.

¹ Κατὰ σημείωσιν τοῦ Σουλιάρδου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 45.30 κώδικι Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου τῷ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πρεσβυτερίου τοῦ κατὰ τὴν Ἰσπανίαν Τολίδου. Ἴδε *Graux-Martin Notices et extraits sommaires des manuscrits grecs d'Espagne in Nouvelles archives des missions scientifiques* Τόμ. Β'. — Πρβλ. *Marie Vogel* ἑθ' ἂν. σ. 319.

² Τοῦτο δὲν ἰσχυρίσθησαν μὲν ὁ *Martini* καὶ *Bassi* ἑθ' ἂν. Τόμ. Α' σ. 13 ἀπὸ ἐξ ἄλλων κωδίκων τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης γινώσκοντες τὸν γραφικὸν χαρακτήρα τοῦ Σουλιάρδου, ἀπεδέχθη δ' ὁμοῦς ἀδιστακτικῶς ἡ *Marie Vogel* ἑθ' ἂν. σ. 319, ἀναγράφασα τὸν κώδικα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γραφέντας.

³ Τοῦτο ἐγνώσθη τὸ πρῶτον διὰ τῆς ὑπ' ἐμοῦ ὀρθῆς ἀναγνώσεως τῆς λίθews ναυ^κ ἐντὶ τοῦ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Ἀμβροσιακοῦ καταλόγου παραναγνώσθηντος αὐτῆς. Ἴδε καὶ Νίου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Γ' σ. 493.